

**МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО**

УДК 74.741.9/766

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-2-7>**Олександр КРОТЕВИЧ,***orcid.org/0000-0002-6934-9310*

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри графічного дизайну

Київського національного університету технологій та дизайну

(Київ, Україна) *aleksandr\_44@ukr.net***ЗНАКИ, СИМВОЛИ ЯК АРХИТИПИ ІДЕНТИЧНОСТІ  
В АВТОРСЬКІЙ АБЕТЦІ УКРАЇНСЬКИХ БУКВИЦЬ**

У статті розглянуто унікальне явище в графічному мистецтві – авторська мистецька буквиця, як візуальний спосіб відображення інсталюваної думки, ідеї та вимір асоціацій митця через форму та образи, створених на авторському рівні. Пропонована розвідка представляє аналіз історіографії питання та період розвитку мистецтва створення буквиць з часів стародруку до сьогодення. Наукова новизна роботи полягає в поглибленому розкритті в авторській абетці українських буквиць створену художником-графіком семантичної системи знаків, символів та архетипів та відтворенню та представленої сенсу буття через образотворчий метод закріплення в свідомості суб'єкта приналежності до певних критеріїв національної ідентичності та патріотизму. Сприйняття графічних образів, як потужного джерела енергії художнього впливу на реципієнта, на несформованого глядача в унікальному явищі Буквиця є символічною, складною парадигмою мистецьких проявів, діалектики зв'язку між образно-стилістичною та ідейно-виховною рефлексією. Необхідно наголосити, що з часів створення образотворчої абетки Г. Нарбути, де в на першому місці стояла графічно-ширфтова константа усі наступні абетки створювалися по принципу – спочатку літера, потім розроблявся шриффт. А далі літера ілюструвалася і абетка використовувалася лексемно, переважно в навчанні читати. З початку 20 століття абетку як систему буквиць, саме буквиць, як образотворчих ініціалів, великих розписаних та розмальованих перших літер слова або речення ніхто не розробляв. Вважалося, що ілюстрацій серед тексту та художньо-графічної обкладинки достатньо для книжної графіки. Образотворчу «Абетку Українських буквиць» було створено автором в 2019 році, як своєрідну інсталяцію та візуально-асоціативне відображення української ідентичності. Дана Абетка презентує той факт, що, використовуючи знак, символ і міф, митець комплексно синтезував дані концепти, художньо образні тенденції від архетипів минулих часів до реалій сучасного середовища. Автор, як художник-графік задіяв в своїх творчих розробках не тільки засоби графічного та образотворчого мистецтва та також використав лексемний підхід. Кожна буквиця підписана з трактуванням в літературних висловах, визначеннях та українських народних прислів'ях. Митецькі буквиці мають глибоко національний наратив а основною темою усієї абетки є універсальний характер буквиць, основу якого визначає духовність, національна ідентичність та відданість до Батьківщини. Автор характеризує, розкриває спектр стилістично-образних модифікацій тих чи інших локусів наприклад персонажів – мати, батько, козак, образ жінки; природних явищ і реалій – сонце, степ, калина; атрибутів козацтва – шабля, чуб, щит, пектораль; рис українського народу – негасимість, непосидючість, нетерплячість до панування над собою, загострених почуттів справедливості, що комплексно створюють авторське бачення цілісності абетки в образах авторських буквиць.

**Ключові слова:** буквиця, абетка, знак, символ, архетип, ідентичність, митець, мистецтвознавство, художній образ, дизайн, графіка.

**Oleksandr KROTEVYCH,***orcid.org/0000-0002-6934-9310*

Candidate of Art Criticism,

Associate Professor at the Department of Graphic Design

Kyiv National University of Technology and Design

(Kyiv, Ukraine) *aleksandr\_44@ukr.net***SIGNS, SYMBOLS AS IDENTITY ARCHETYPES  
IN THE AUTHOR'S ALPHABET OF UKRAINIAN LETTERS**

The article examines a unique phenomenon in graphic art – the author's artistic initial, as a visual way of displaying the installed thought, idea and dimension of the artist's associations through the form and images created at the author's level. Sufficient attention is paid to the issue of historiography and the period of development of the art of creating initials

*from the time of old printing to the present is carefully considered. The scientific novelty of the work consists in the in-depth disclosure of the semantic system of signs, symbols and archetypes in the author's alphabet of Ukrainian initials created by a graphic artist and the reproduction and presentation of the meaning of being through the pictorial method of establishing in the mind of the subject belonging to certain criteria of national identity and patriotism. The perception of graphic images as a powerful source of energy of artistic influence on the recipient, on the unformed viewer in the unique phenomenon of Bukvitsa is a symbolic, complex paradigm of artistic manifestations, the dialectic of the connection between pictorial-stylistic and ideological-educational reflection. It is emphasized that since the creation of the pictorial alphabet of H. Narbut, where the graphic and font constant stood in the first place, all subsequent alphabets were created according to the principle – first the letter; then the font was developed. And then the letter was illustrated and the alphabet was used lexemically, mainly in learning to read. Since the beginning of the 20th century, no one has developed the alphabet as a system of initials, specifically initials, as pictorial initials, large painted and painted first letters of a word or sentence. It was believed that illustrations among the text and artistic graphic cover are enough for book graphics. The pictorial “Alphabet of Ukrainian letters” was created by the author in 2019 as a kind of installation and visual-associative display of Ukrainian identity. The fact that, using a sign, symbol and myth, the artist comprehensively synthesized these concepts, artistically figurative trends from the archetypes of past times to the realities of the modern environment is considered. It is determined that the author, as a graphic artist, used not only the means of graphic and pictorial art in his creative works, but also used the lexeme approach. Each initial letter is signed with an interpretation in literary sayings, definitions and Ukrainian folk proverbs. Artistic initials have a deeply national narrative, and the main theme of the entire alphabet is the universal nature of initials, the basis of which is determined by spirituality, national identity and devotion to the Motherland. The spectrum of stylistic and figurative modifications of certain loci, such as characters – mother, father, Cossack, image of a woman is considered; natural phenomena and realities – sun, steppe, viburnum; attributes of the Cossacks – saber, forehead, shield, pectoral; the characteristic of the Ukrainian people is restlessness, restlessness, impatience to rule over oneself, heightened feelings of justice, which comprehensively create the author's vision of the integrity of the alphabet in the images of the author's initials.*

**Key words:** letter, alphabet, sign, symbol, archetype, identity, artist, art history, artistic image, design, graphics.

**Постановка проблеми.** Досліджуючи історичні терени виникнення явища Буквиці зазначається, що в минулому вони використовувалися виключно в стародруках, церковно-слов'янських книгах. Майже до 19 ст. буквиці, як головні, великі, перші літери з початку тексту або слова писці минулого малювали вручну, в кожному примірнику окремо. До сучасних часів збереглися окремі, малочисельні раритетні видання графічного книжкового мистецтва з часів Київської Русі наприклад, Остромирове Євангеліє (1056–1057) та Ізборник Святослава (1073). На початку 20 століття графічне мистецтво, а саме книжкова графіка набуває виразного політичного забарвлення, особливо на території Радянської України, під тиском тоталітарної культури московитів. Вітчизняні художники – графіки почали створювати свою власну, українську, сучасну на той час, абетку. Вони працювали переважно у напрямі шрифтової графіки, формуючи шрифтові композиції на певні теми, які пов'язувалися із контекстом літери. В цьому напрямі авангардами були безперечно Георгій Нарбут та Л. Лозовський, Р. Лісовський, М. Кирнарський, П. Ковжун, А. Серета, О. Маренков, В. Кричевський (Антонович, 2027). Абетка Г. Нарбута вважається національним мистецьким надбанням України.

З початку 20 століття абетку як систему буквиць та образотворчих ініціалів не створювали. З технологічним розвитком друкарства мистецтво буквиць майже припинило своє існування, так

як вважалося, що ілюстрацій в тексті та художньо-графічної обкладинки достатньо для оформлення в сфері книжної графіки. В дослідженні наводиться приклади менш відомих творів мистецтва даного типу, що є та на теренах сучасної України. Так в 2019 році була створена образотворча «Абетка Українських буквиць», яка включає в собі 33 українських буквиць з оздобленими графічними зображеннями літер з національними символами, знаками вишиванок, слов'янськими язичницькими та християнськими мотивами авторства художника-графіка О. Кротевича (Кротевич, 2019). Розгляд даного твору представлений для повнішого розуміння особливостей буквиць, як окремих засобів книжкової графіки їх структурного наповнення та значення у сучасному мистецтві графіки.

**Аналіз досліджень.** Під час роботи над дослідженням семантичної системи знаків, символів та архитипів, а також їх відображенню в буквицях через образотворчий метод в парадигмі мистецьких проявів, діалектики зв'язку між образно-стилістичною та ідейно-виховною рефлексією ми скористалися відповідною науковою літературою: М. Грушевський (Грушевський, 2009), Д. Антонович (Антонович, 2027) та Г. Ковальчук (Ковальчук, 2004) розглядають особливості буквиць як елементу оформлення стародруків минулого та їх використання в графічних проявах становлення українського графічного мистецтва УНР та УРСР початку 20 століття; Л. Гнатенко відзначає значення

рукописної графіки в буквицях-ініціалах церковно-слов'янських книгах, як важливого елементу естетичного та образотворчого убранства книжок минулого (Гнатенко, 2011); В. Завершинський підкреслює важливе значення практики роботи із формою як конструктивним елементом сучасних авторських абеток (Завершинський, 2019) а А. Меннінг підкреслює дидактичну сутність абетки з її нерозкритим потенціалом впливу мистецтва графіки на свідомість суб'єкта в окремому середовищі (Меннінг, 2007).

**Мета статті** – розглянути специфіку використання архетипу знаків, символів в створених образотворчих буквицях, як загальних образів стійкого нарративу української ідентичності в парадигмі митецького авторського твору «Абетки українських буквиць». Для дослідження розглянутої теми були використані методи аналізу та синтезу, а саме: історико-порівняльний, типологічний, емпіричний – для розширення уявлень про параметри досліджуваного явища, його осмислення в контексті національної свідомості.

**Виклад основного матеріалу.** В класифікації видів графічного мистецтва «Буквиця» або «Ініціал» займає окрему позицію книжкової графіки та відноситься до декоративних елементів оформлення книги. Буквиці розділяються на шрифтові, де перша буква виділена збільшеним шрифтом, орнаментовані, декоративні з характерним декором та сюжетно-тематичні, які через образи інсталюють сюжет книги. З етимологічної точки зору поняття та причин виникнення даного образотворчого феномену «Буквиця» або «Ініціал» це заголовна, початкова, збільшена за розміром літера розділу книги. Вона є початком слова, речення, ідеї та окремі інсталювані думки, виміром асоціацій через форму та образи. Терміни «буквиця» і «ініціал» є синонімами, але по стилістиці вони радикально відрізняються. Терміном «ініціал» давньогрецькі художники та латинські книжкові писарі визначали заголовну, графічно прикрашену візерунками літеру здебільшого в релігійних книгах. Так ініціал від латинського це початок *initium*. Приклад кольорових ініціалів у вигляді геометрично-мозаїчних фігур ми зустрічаємо на початку кожної сторінки у пергаментях Вергілія (Віргілій, 4 ст. н. е.). У кириличній палеографії користувалися терміном «буквиця», яка виступала декоративним елементом, прикрасою на початку абзацу або розділу книги. У старовинних рукописних книгах буквиці прикрашали кольоровими мініатюрами. Стилестика зображених буквиць була переважно орнаментальна, зазвичай із зображенням рослин. У руко-

писах 12–14 ст. Київської Русі орнаментика буквиць переважно становила композиції з візерунків вишиванок. Але сенсові навантаження також віталися оцінювачами, замовниками, читачами і саме тому ми спостерігаємо домінуючу присутність тварин та людських фігур в буквицях за змістом тексту, слова або речень церковних книг.

На теренах Київської Русі буквиці, як елемент графічного мистецтва почав свій відлік в церковних рукописах. Найдавніші з книг того часу збереглися Остромирове Євангеліє 1056 р. та Ізборник Святослава 1073 р. (Рис. 1), які у всьому наслідують візантійській манері книжкового убору. Вони були написані велично-повільним почерком, іменованим Статутом, і забезпечені пишними фронтисписами – такими собі ілюстраціями, поміщеними на лівих сторінках в розвороті з титульним листом та мініатюрами – (від лат. *Minium* – мініут) сурік, яким в давнину оздоблювали рукописні книги та невеликими малюнками, що доповнювали текст.

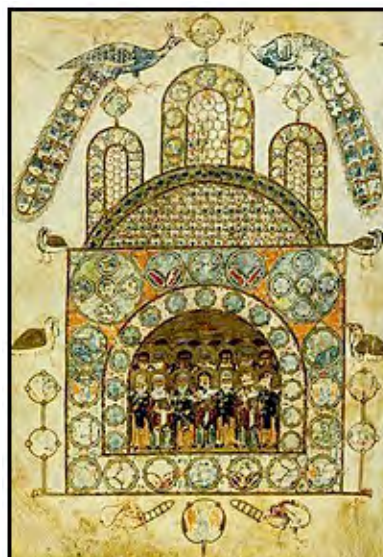


Рис. 1. Сторінка з Ізборника Святослава 1073 року

Відповідно до досліджень першу велику літеру «Остромирового Євангелія» написав дякон Григорій 21 жовтня 1056 року. Дякон працював над рукописом більше 6 місяців – до 12 травня 1057 року. Євангеліє-апракос було написане великим виразним уставним письмом «Уставом». Розмір літер поступово зростає до кінця книги. 294 пергаментні аркуші Євангелія прикрашені заставками та трьома великими зображеннями євангелістів Іоана, Луки і Марка. Також зазначається, що унікальною особливістю художнього оформлення книги були ініціали яскраво розфарбовані зеленою, червоною, блакитною білою фарбами та обведені накладним золотом. Окрім

трьох мініатюр із зображеннями євангелістів та заставок рукопис прикрашають близько 300 заголовних літер-буквиць, жодна з яких не повторюється. Усі художні елементи пам'ятки розписані фарбами і золотом (Юхимець, 2017).

Абстрактна естетика цих символів не суперечила абстрактній естетиці письмових знаків. Саме тому вони могли бути розміщені на одній сторінці, доповнюючи і збагачуючи один одного. Тому згодом ввійшло в практику вирізання дерев'яних форм, які покривали фарбами для використання відбивання малюнку, буквиці, орнаментів на папері. Але все-таки Буквиця як і раніше залишалася мистецтвом. Але тепер вона стала мистецтвом не тільки художників, але і майстрів-штамповиків: різьбярів по дереву та граверів на міді. На гравіювання однієї складної буквиці на металі йшло до кількох місяців. Не рідко художники були одночасно і граверами.

Виявляє інтерес до розгляду особливий стиль, його характерні образи, що зустрічаються в так званому тералогічному стилі буквиць. Так орнаменти буквиць виконані в тералогічному стилі (від грец. «Teras» – «чудовисько») є в сучасному розумінні графічним стилем, в якому використані складні комбінації зооморфних і рослинних мотивів. Стиль був дуже популярний в середньовіччі, і з кожним переходом від одного рукописного тексту до іншого, зображені звірі все більше губилися у власних переплетіннях. Визначною рукописною пам'яткою з використанням живописних мініатюр та буквиць також є безперечно Пересопницьке Євангеліє староукраїнської мови та мистецтва XVI століття. Це один з перших українських перекладів біблійного, канонічного тексту (четвероєвангелія) на староукраїнську літературну мову (Гнатенко, 2011: 138). Отже, зазначимо, що к XIII століттю європейська рукописна книга перетворилася на закінчений, цілісний та досконалий організм. Поколіннями майстрів у ній було все вивірено: поля, колонки, рядки, літери, художнє оздоблення, яке було просто немислиме без використання буквиць. Текст писали витягнутим, суворим на вигляд, але дуже ємним листом. Він щільною масою лягав на пергаментні сторінки, повністю заповнюючи окреслені при розмітці прямокутники колонок. Щоб не порушувати монолітності листа, писарі розтягували, стискали чи скорочували літери у рядку, вирівнюючи її правий край. У короткому рядку пропуск заповнювали орнаментом, а в короткій колонці, щоб уникнути порожнечі, повторювали останній шматок тексту, помітивши на полі, що читати його не потрібно. Така строга впорядкованість чорних форм

пожвавлювалася великими і барвистими великими літерами та заголовними буквицями. Буквиці виступали як візуальний маркер, символ релігійного або культурного значення тексту книги. Кириличні рукописи та стародруки до кінця XVIII ст. здебільшого мали культове призначення а тематичний простір буквиць-ініціалів був обмеженим, але їх цінність в становленні книжкової графіки безперечна. Буквиці, як пам'ятки книжкової графіки безперечно складають джерельний комплекс української історії.

Наприкінці 19 ст. – початку 20 ст. починається етап відродження мистецтва української графіки. Відомий історик та вітчизняний державний діяч Михайло Грушевський ще в 2021 році так описував визначення перших кроків в становленні українського графічного мистецтва «Тільки з кінцем XIX в. зачалась загальна реакція проти того пісного зубожіння графіки, до якого вона дійшла паралельно з розвитком друкарської техніки протягом століття», а загальна криза графічного мистецтва проходила «...в пору глибокого занепаду артистичної творчості, який українське життя переживало у XIX в. під натиском офіційної русифікації й полонізації» (Грушевський, 2009: 241). Художникам-митцям пензля та пера була поставлена задача відродити та створити нову, сучасну українську графіку «... Ми не можемо друкувати старими черенками XVII в., ні механічно повторити ці старі оздоби: се має значіння тільки для розбудження інтересу до скарбів нашої старої графіки; але для вжитку нової мусить вона бути відроджена у новій формі» (Грушевський, 2009: 241). Українські художники, що створювали наново українську графіку, враховували мистецький спадок XVII–XVIII ст., але зразки ті були не надто майстерні щодо стилізації.

Так в українському графічному мистецтві початку 20 ст. художники, графіки почали створювати свою власну абетку (Рис. 2).

Вони працювали переважно у напрямі шрифтової графіки, формуючи шрифтові композиції на певні теми, які пов'язувалися із контекстом літери. Видатними графіками в цьому напрямі були Г. Нарбут, Л. Лозовський, Р. Лісовський, М. Кирнарський, П. Ковжун, А. Середя, О. Маренков (Антонович, 2027: 24). Видатними художниками-графіками того часу були і Василь Кричевський, і Охрім Судомора, а Павло Ковжун стане згодом одним із кращих шрифтових майстрів книжкової графіки. Загально вважається, що Українська абетка Г. Нарбута стала тим відліком з якого починається новий період у шрифтовій українській графіці. На жаль, було створено лише половину

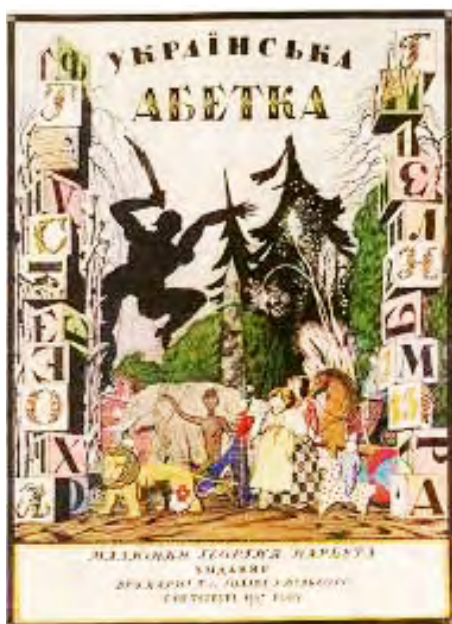


Рис. 2. Титул Абетки Георгія Нарбути. 1917 р.

літер – 21 аркуш, але всі вони були надзвичайно скоординовані в кольорах, шрифтових та композиційних вимірах. Ініціал, літер-знак чи буквиця у Г. Нарбути це майже живий організм, образотворчий символ, який народжується та існує за своїми законами. З початку 20 століття абетку як систему буквиць, саме буквиць, як образотворчих ініціалів, великих розписаних та розмальованих перших літер слова або речення ніхто не розробляв. Вважалося, що ілюстрацій серед тексту та художньо-графічної обкладинки достатньо для книжної графіки. Але пошук нових засобів залучення глядача до прекрасного, до естетичної складової, самосвідомості та вічного пошуку внутрішнього «я» надихав митців до створення нових та відродженню минулих архаїчних творів мистецтва. Так в 2019 році автором було створено образотворчу «Абетку українських буквиць» як графічний, образотворчий твір з 33-х робіт-Буквиць, як своєрідне бачення української ідентичності. Літери в Абетці оздоблені графічними зображеннями з національними символами, знаками вишиванок, слов'янськими язичницькими та християнськими мотивами (Кротевич, 2019: 187–188). В даній авторській абетці були використані не тільки засоби графічного та образотворчого мистецтва а також досить доцільно був залучений лексемний підхід. Кожна буквиця підписана з трактуванням в літературних висловах, визначеннях та українських народних прислів'ях. Митецькі буквиці твору мають глибоко національний наратив, а основою усієї абетки є універсальний характер буквиць, яку визначає духовність, національна

ідентичність та відданість до Батьківщини. Вважаємо за доцільне стверджувати, що розглянутий спектр стилістично-образних модифікацій тих чи інших локусів наприклад персонажів – мати, батько, козак, образ жінки; природних явищ і реалій – сонце блисне, степ, калина; атрибутів козацтва – шабля, чуб, щит, пектораль, козацький бубон, мушкети та кобза-ліра об'єднаних в тризуб-символ та малий герб України (Рис. 4); генетичних рис українського народу – невгамовність, непосидючість, нетерплячість до панування над собою, загострених почуттів справедливості, що комплексно створюють авторське бачення цілісності абетки в образах авторських буквиць.

Дослідник В. Завершинський окремо виділяє мистецький твір автора Кротевича «Абетка українських буквиць» серед сучасних образотворчих творів вітчизняного графічного мистецтва: «Митець інакше сприймає природу літери, як елементу графічного твору. Він шукає структурно-емоційні зв'язки між графемою та фонетичними рисами літери та художньо-образним контекстом. У цих пошуках вкрай важливе значення має практика роботи із формою як конструктивним елементом.» Дослідник підкреслює дизайнерський підхід при створенні буквиць де заздалегідь спроектована ідея дає початок конструктивному та графічному генезису образів а це «вдається авторові через його осмислення простору національної ідентичності, який надає Кротевичу візуальний матеріал та обумовлює вибір художньої взаємодії конкретної літери» (Завершинський, 2019: 43–44). Привертає увагу той факт, що для буквиць авторської абетки характерна присутність прикметного міфологізму насамперед, як іманентної ознаки авторського світовідчуття та як художнього прийому в парадигмі української ідентичності. Тобто в мові абетки за допомогою буквиць ми визначаємо набір правил, принципів і понять форм, національних символів-орнаментів та визначаємо їх через образно-стилістичні рішення та слова трактуваннях, що утворюють лексему окремої Буквиці. Окрім того в перших буквицях абетки присутня орієнтація на категорію сакрального. Таким чином ми представляємо глядачеві, а саме шукачу своєї національної приналежності глибоко індексовану та збережену в віках сутність життя і авторське критичне бачення на нього, власні інсталяції в майбутнє. Також в буквицях автором використовується такий мистецький прийом, як залучення архетипу. В даному випадку архетип в буквицях це міфологічний образ з причетністю людини до свого середовища, середовища проживання, де поховані духи предків. У різних націо-



Рис. 3. Кротевич О. Буквиці «Ч» – Чуб, «О» – Отче, «Я» – Я нащадок. 2019 р.

нальних культурах значно переважають власні етнокультурні архетипи, з особливостями світогляду, характеру історичної долі народу. Архетипом українського духу, за спостереженнями українського вченого-філософа та поета Григорія Савіча Сковороди є філософія серця, де емоція переважає над розумом, інтуїція над раціональністю (Сковорода, 2014). Актуалізація архетипу є поверненням до архаїчних ознак духовності тому архетипні нарративи можуть бути вдалою проекцією в майбутнє, де духовні домінуючі особистості нації формують культурний генотип, який розвивається за власними законами колективних спільнот. Авторське бачення митця зводиться до яскраво вираженого візіонерського типу (Кротевич, 2019: 187–188). Наприклад, (Рис. 3) у буквицях «О» графічні концептуальні образи – «Отче наш, що є на небі...»; або «Ч» – чуб, козак, воля; і також буквиця «Я» – я батько свого Сина, воїна, захисника України, я українець по роду, племені та духу, я нащадок Святослава хороброго та загинувших захисників під Крутами» є символами сучасної та майбутньої України, які виражають єдність «Україна і Бог», що є ідеєю Абетки.

Семантичним образам авторських буквиць сприяла постійна налаштованість художника-графіка в баченні незламних та традиційних для українців констант – збереження традицій, обрядів та звичаїв українського народу: мати, жінка, діти, країна. На додачу до всього вищезгаданого, на ідейно-художню будову абетки буквиць чуттєво вплили фахові складові автора, який працює в різних напрямках мистецтва – графічному дизайні, дизайні інтер'єра, стінового художнього розпису – муралів. Таке професійне, різнобічне митецьке середовище надає унікальну специфіку художнього сенсу буквиць – пошук кардинально нових прийомів та форм, використання елементів та цілісних художніх виразів.

Аксіологічні виміри авторського твору абетки українських буквиць та її екзистенційно-філософ-

ську парадигму затверджують такі філософські категорії, як воля, душа, добро і зло. Та із глибин людської підсвідомості ці поняття через наративні графічні символи та знаки з національно-патріотичним акцентом повертають увагу глядача до усвідомлення вічних цінностей як у сучасності так і формування поглядів наступних поколінь. В буквицях «Ш» меч та шабля стають символами військової звитяги та приналежності до лицарського стану (Кротевич, 2019: 187–188). Тобто ми підносимо статус реалії – виду зброї до рівня архетипу, від предмету до знаку. У такий спосіб автор намагається показати буквицю в історичному ракурсі через графічні засоби виразності. До ідейно-художньої системи авторської образотворчої буквиці ми відносимо також і дидактичну сутність абетки. Згідно стверджень в дослідженнях А. Меннінга «Читабельність тексту та інформативність графіки регулюються одними і тими ж самими правилами» (Юхимець, 2017: 57).



Рис. 4. Кротевич О. Буквиця «Т». Тризуб. 2019 р.

**Висновки.** Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що можна зазначити, що за допомогою одних лише початкових літер-буквиць досягалася розгалужена логічна артикуля-

ція думки і суворе підпорядкування частин книги один одному. Буквиця – не просто декоративний елемент. Вона грає особливу роль. Буквиця – перша літера записаної історії, відправна точка, в якому повсякденність переривається і виникає друге життя, інший світ – той, про який розповідає текст. Авторська «Абетка українських буквиць» доповнює творчий багаж доробок в графічному мистецтві при розгляді значень образів, знаків, символів, трансформованні ідейних архетипів, емоційної та національно-ідентичної самосві-

домості. Дана абетка українських буквиць може виступати не тільки як дидактична парадигма процесу навчання у ролі образотворчого посібника для вивчення рідної мови та і як образо-творчий та графічний наратив ідейно-патріотичного виховання сучасної молоді. Використання буквиць в графічному мистецтві має очевидну позитивну взаємодоповненість практик графічного дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва та практик ідейно-виховної роботи з усвідомлення власної національної ідентичності.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Д. Культ Нарбута і мистецтво нової української книги. Книголюб. Прага. 1927. С. 24.
2. Буквиця, або Ініціал. Словник книгознавчих термінів. Книжкова палата України. Київ. 2003. С. 28.
3. Грушевський М. Українські стародруки. Твори у 50 томах. Т. 9. Львів. 2009. С. 241.
4. Гнатенко Л. А. Пересопницьке Євангеліє. Енциклопедія історії України у 10 т. Інститут історії України НАН України. Наукова думка. Т. 8. Київ. 2011. С. 138.
5. Завершинський В. В. Ідейно-художня складова циклу «Абетка» О. Кротевича. Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання мистецтвознавства: сучасність і перспективи (постать мистця у векторі сучасних художніх трансформацій: український вимір)»: ХДАДМ – Харків, зб. наук. ст. 2019. С. 144. 43–44.
6. Ковальчук Г. І. Буквиця. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. кн. Київ. 2004. С. 558.
7. Нарбут Г. Альбом. Мистецтво. Київ. 1983. С. 119.
8. Сковорода Г. С. Вхідні двері до християнської доброчесності. Філософська думка. Вип. 5. 2014. С. 7–18.
9. Кротевич О. В. Твір образотворчого мистецтва «Абетка українських буквиць». Свід. № 90684 Україна. опубл. 15.07.2019, Авторське право і суміжні права. Бюл. № 54. 882 с. 187–188.
10. Юхимець Г. М. Ініціальні літери на сторінках українських стародруків XVII–XVIII ст. Рукописна та книжкова спадщина України. Вип. 21. 2017. С. 118–130.
11. Amare N., Manning A. The Language of Visuals: Text + Graphics = Visual Rhetoric. IEEE Transactions on professional communication, vol. 50, no. 1, march 2007. P.56-63. p. 57.

### REFERENCES

1. Antonovych D. (1927) Kult Narbuta i mystetstvo novoi ukrainkoi knyhy. [Cult of Narbut and the art of the new Ukrainian book]. Knyholiub – book lover, 24. [in Ukrainian].
2. Bukvytsia, abo Initsial. (2003) Slovnyk knyhoznavchykh terminiv. [Letter or Initial] Knyzhkova palata Ukrainy – Book Chamber of Ukraine, 28. [in Ukrainian].
3. Hrushevskiy M. (2003) Ukrainski starodruky. [Ukrainian old prints] Tvory u 50 tomakh – Works in 50 volumes, 9. 241. [in Ukrainian].
4. Hnatenko L. (2011) Peresopnytske Yevanheliie. [Peresopnytsk Gospel] Entsyklopediia istorii Ukrainy u 10 t. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Naukova dumka. – Encyclopedia of the history of Ukraine in 10 volumes. Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. Scientific thought, 8. 138. [in Ukrainian].
5. Zavershynskiy V. Ideino-khudozhnia skladova tsyклу «Abetka» O. Krotevycha. [Ideological and artistic component of the cycle “Albetka” by O. Krotevych.] Vseukrainska naukova konferentsiia “Aktualni pytannia mystetstvoznavstva: suchasnist i perspektyvy (postat mysttsia u vektori suchasnykh khudozhnykh transformatsii: ukrainskyi vymir)”: KhDADM zb. nauk. st. – All-Ukrainian scientific conference “Actual issues of art history: modernity and perspectives (the figure of the artist in the vector of modern artistic transformations: the Ukrainian dimension)”: KSADA A collection of articles, 144. 43–44. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk H. (2004) Bukvytsia. [Letter Book] Knyzhkovi pamiatky (ridkisni ta tsinni knyzhky) v biblioteknykh fondakh. NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho, In-t ukr. kn. – book memorabilia (rare and valuable books) in library collections. NAS of Ukraine, National b-ka of Ukraine named after V. I. Vernadskiy, Institute of Ukraine book, 558. [in Ukrainian].
7. Narbut H. (1983) Albom. [Album.] Mystetstvo – Art, 119. [in Ukrainian].
8. Skovoroda H. (2014) Vkhidni dveri do khrystyianskoi dobrochesnosti. [The entrance door to Christian virtue] Filosofska dumka – Philosophical opinion, 5. 7-18. [in Ukrainian].
9. Krotevych O. (2019) Tvir obrazotvorchoho mystetstva “Abetka ukrainskykh bukvyts”. [The work of fine art “Alphabet of Ukrainian initial letters”] Svid. 90684 Ukraina. Avtorske pravo i sumizhni prava – witness 90684 Ukraine. Copyright and related rights, 54. 882. 187–188. [in Ukrainian].
10. Yukhymets H. (2017) Initsialni litery na storinkakh ukrainskykh starodrukiv XVII–XVIII st. [Initial letters on the pages of Ukrainian old prints of the XVII–XVIII centuries] Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy – Manuscript and book heritage of Ukraine, 21. 118–130. [in Ukrainian].
11. Amare N., Manning A. The Language of Visuals: Text + Graphics = Visual Rhetoric. IEEE Transactions on professional communication, vol. 50, no. 1, march 2007. P. 56–63. p. 57.